

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21\(50\)-76-96](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-21(50)-76-96)


УДК 37.01

Козьменко Олена Іванівна,

доктор педагогічних наук, доцент,

в.о. декана факультету міжнародних відносин Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Северодонецьк, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-7063-2324>

kozmenko@snu.edu.ua


Ноженко Володимир Сергійович,

кандидат технічних наук,

проректор з навчальної роботи Таврійського

національного університету імені В. І. Вернадського.

Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-3544-4958>


nozhenko.volodymyr@tnu.edu.ua

Зеленко Олена Олександрівна,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри міжнародної економіки і туризму Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Северодонецьк, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-4880-246X>

zelenko@snu.edu.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ: ДОСВІД СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Анотація. У статті розглядається проблема підготовки успішної людини в українському закладі вищої освіти. Усвідомлюючи важливість якісної вищої освіти у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (СНУ ім. В. Даля) заснували Центр розвитку успішності та громадської свідомості. Подано огляд роботи закладу в цілому та характеризуються напрями діяльності Центру. Особливістю СНУ ім. В. Даля є те, що він вже вдруге є переміщеним, і, не дивлячись на складні умови, продовжує своє функціонування як флагман вищої освіти Луганської області. Метою створення Центру є надання психолого-педагогічного супроводу здобувачам вищої освіти переміщеного ЗВО, проведення досліджень щодо виявлення труднощів навчання, надання допомоги в питаннях

адаптації, організації процесу навчання, з особливою увагою на допомозі здобувачам, які вступають до СНУ ім. В. Даля за програмою освітнього центру «Донбас-Україна» з тимчасово – окупованих територій. У статті охарактеризовано складові положення про роботу Центру, визначено мету та актуальність його роботи. Перспективним напрямом роботи є створення єдиної науково-дослідної платформи для спільної роботи закладів вищої освіти Луганської області щодо розробки спільного розуміння успіху студентів. Прикладом практичної реалізації наукових наробок освітян стало проведення опитування здобувачів вищої освіти СНУ ім. В. Даля. В дослідженні брали участь 1191 респондент, які надали відповіді на актуальні питання щодо розуміння важливості вищої освіти, мотивів та проблем навчання. Метою опитування було отримання об'єктивної інформації щодо профілю студентів-першокурсників, організації вступної кампанії, доступності освітніх послуг в Університеті, виявлення проблем комунікації та ін. Отриманні результати стали підґрунтям для розробки моделі роботи Центру та стратегії Університету щодо підготовки успішної людини з урахуванням нових тенденцій модернізації вищої освіти.

Ключові слова: успішність; здобувачі вищої освіти; Центр розвитку успішності та громадської свідомості; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля; результати анкетування; показники якості вищої освіти; психологічно-педагогічний супровід.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. У Стратегії розвитку вищої освіти України на 2020–2031 роки визначено місію вищої освіти як «забезпечення сталого інноваційного розвитку України через підготовку висококваліфікованих фахівців, створення та поширення знань, формування інтелектуального, соціального та духовного капіталу суспільства, готового до викликів майбутнього» [1]. Вища освіта як система, що забезпечує підготовку успішної людини має виконувати функції по формуванню знань, умінь, навичок, духовно-культурних цінностей. На думку академіка Г. Шевченко «головна мета освіти полягає у формуванні високогуманних, висококультурних, високодуховних людей з високим рівнем ціннісної свідомості і різносторонніх знань, з вмінням глибоко розуміти і мислити, пізнавати самого себе з метою розвитку своєї неповторної індивідуальності, всіляко прагнути розвитку найвищих устремлінь» [2,

с. 369]. Ще однією перевагою якісної вищої освіти для багатьох є отримання натхнення продовжувати навчання упродовж усього життя. Вища освіта дозволяє сприяти особистому зростанню та самореалізації, розвитку культури, патріотичних почуттів, свідомості і громадянської позиції. Як слушно вказує Г. Філіпчук «завдання освіти – передавати з покоління в покоління ці ніким до кінця не пізнані фундаментальні культурні цінності, виробляти в людей здатність творити і сприймати культуру» [3, с. 694].

Відомо, що існує безперечний зв'язок між вищою освітою та успішністю. Одна з інтерпретацій цього зв'язку полягає в тому, що процес навчання і виховання сприяє багатьом аспектам успішності, наприклад, формує здатність керувати власним життям (компетентність в управлінні довір'ям), допомагає реалізувати свої таланти та можливості (особистісне зростання) та ставити й досягати цілі (мета в житті). Інший варіант інтерпретації полягає в тому, що люди з високим рівнем цих показників (тобто, цілеспрямованості, особистісного зростання та компетентності в управлінні довір'ям) можуть з більшою наполегливістю здобувати вищу освіту – тобто успішність впливає на досягнення освіти. Обидві інтерпретації здаються правдоподібними, що дозволяє припустити, що вища освіта та успішність взаємно пов'язані. Тим не менш, є вагомі підстави вважати, що переважаючий напрям впливу є першим: а саме те, що здобуття освіти сприяє важливим досягненням індивідуальної майстерності та самореалізації. Знання, здобуті під час навчання, не лише забезпечують доступ до більших матеріальних ресурсів (доходів) та можливостей (кар'єрні пропозиції), але й, імовірно, розвивають навички, стратегії та уявлення, необхідні для подолання труднощів та перешкод у житті [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу освітнього процесу на підготовку успішної людини у своїх працях представили багато світових науковців.

Зокрема, В. Тінто та Б. Пуссера [5] доказали, що специфічний контекст успіху студента формується розмаїттям контекстуальних факторів, що спричиняє створення вимог до інституційної та державної політики, яка може переорієнтувати ймовірність успіху студента. Тому, на думку науковців, важливе значення набувають установи, які мають сприятливий академічний, соціальний та фінансовий клімат для студентів завдяки активній діяльності та очікуванням від самих здобувачів, персоналу та адміністраторів; наданню ефективної, широкомасштабної підтримки студентів. Робота Л. Перна та С. Томаса [6] окреслює, що: успіх

студента є довготривалим процесом; різноманітні теоретичні підходи забезпечують розуміння успіху студентів; успіх студентів формується під впливом багатьох чинників (особистісних, соціальних, економічних, політичних та ін.); на розуміння успіху студентів мають вплив різні дисциплінарні погляди (педагогічні, психологічні, соціоекономічні); процес досягнення успіху відрізняється відповідно до особливостей студентської групи.

Аналіз ефективності роботи спеціальних структур (Центрів успіху) представили Д. Дженкінс, Х. Лахр, Дж. Фінк та Е. Ганга, наголошуючи на необхідності спрямування зусиль на переробку освітньої політики, програм та послуг для підтримки успіху студентів [7]. На думку Л. Кутюр'є, завдання Центрів щодо досягнення успіху студентів полягає в забезпеченні чотирьох необхідних умов: по-перше, розробка шляхів досягнення кінцевої мети студента; по-друге, надання допомоги студентам у момент вибору програми навчання та на початку занять; по-третє, утримання та супровід студента на шляху досягнення мети, і, останнє, отримання доказів того, що студент дійсно вчиться [8]. Огляд наявних наукових публікацій засвідчує, що на сьогодні розроблене ґрунтовні теоретичні засади та методологічні рекомендації щодо формування успішної особистості із стійкою проактивною громадянською позицією. Але використання наукового цілісного підходу до підготовки успішної людини раніше в діяльності українських університетів не здійснювалося.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті: визначити умови та охарактеризувати можливості підготовки успішної людини українських закладів вищої освіти (ЗВО) в сучасних реаліях функціонування системи вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети було визначено наступні **завдання**:

- продемонструвати можливості імплементації зарубіжного досвіду в систему вищої освіти України;
- охарактеризувати напрямки роботи Центру розвитку успішності та громадської свідомості СНУ ім. В. Даля;
- надати якісний та кількісний аналіз результатів проведеного дослідження щодо підвищення якості навчання у СНУ ім. В. Даля.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Сучасними тенденціями розвитку світового суспільства обумовлені потреби вищої освіти у виконанні завдання, яке було поставлено у

Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2020–2031 роки щодо поєднання формування, необхідних для успішної людини, здатностей у студентів та одночасного надання їм спеціалізованих знань і навичок у межах обраної професії. До таких здатностей, згідно зі Стратегією, відносяться «здатності до пристосування, опанування нових навичок, професій, креативності, набуття універсальних компетентностей: вміння вчитися, опрацьовувати інформацію, швидко опановувати нові технології, здатність до критичного мислення та креативного підходу до завдань» [1, с. 30]. Серед важливих надбань успішної людини, можна вказати уміння системно мислити, концентруватися, програмувати, спілкуватися, працювати в умовах невизначеності, управляти власними емоціями, підтримувати розумову та фізичну працездатність, планувати навантаження. Важливим для успіху є «мультикультурність і володіння декількома мовами, екологічність мислення, мультифункціональність» [1]. Професор М. Рот (США) відстоює переваги вищої освіти, стверджуючи, що навчання сприяє розвитку особистості і, отже, є невід’ємною складовою успіху. При цьому науковець наводить висловлювання видатних особистостей. Як приклад, Фредерік Дуглас, розмірковуючи про зв’язок між освітою та громадянською позицією й свободою, бачив, що шлях від рабства до свободи проходить безпосередньо через освіту. Аналогічну думку висловлював професор Вільям Едуард Беркхардт Дюбуа, який наголошував на можливостях вищої освіти нарощувати потенціал і зміцнювати суспільство, він стверджував, що «сутність освіти – це розвиток і свобода людини, а не перетворення особистості в істоту, яка лише може виконувати певні завдання» [9, с. 67]. Нарешті, Вільям Джеймс розглядав освіту, як засіб для розширення особистого кругозору через залучення нових ідеалів і примноження вже наявних [9].

Виходячи з питань нагальної необхідності підготовки успішної людини в українських університетах постає питання оцінювання рейтингу вступу, утримання та випуску студентів. Від того, як здійснюється аналіз ефективності роботи ЗВО, створюються умови для підготовки успішної людини, відстежуються якісні показники успішності, показники роботи викладачів, проводяться виховні та розважальні заходи, працює система студентського самоврядування залежить якість вищої освіти і підготовки успішної людини.

Гідним прикладом організації подібних умов для надання якісних освітніх послуг є Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, який є класичним національним, акредитованим за IV рівнем, дослідницьким автономним університетом. СНУ ім. В. Даля має

сторічну історію, оскільки його було засновано 27 березня 1920 року. До складу закладу входять 8 структурних підрозділів де загалом навчається близька 5000 студентів. До воєнного конфлікту на сході України 2014 року Університет був розташований у м. Луганськ і мав дуже потужну матеріально-технічну базу, філії та підрозділи по території України, де навчалось майже 30000 студентів. У 2014 році ЗВО було переміщено до м. Северодонецьк (Луганська область), де на базі Технологічного інституту (відокремленого підрозділу) було створено умови для роботи переміщеного закладу. Заняття було відновлено у короткі терміни, що стало можливим завдяки тому, «що починаючи з 2010 року викладачі СНУ ім. В. Даля розпочали застосовувати дистанційні та інші інноваційні методи навчання з метою підвищення якості і доступності освіти. У 2012 році рішенням Вченої ради університету цей процес набуває планомірного характеру: були розроблені та ухвалені нормативно-правові документи щодо запровадження дистанційного навчання та щодо діяльності центру дистанційної освіти; організовано підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників університету. До квітня 2014 року, тобто ще до переміщення університету, кількість створених дистанційних курсів досягла понад однієї тисячі, а кількість сертифікованих для дистанційної освіти викладачів університету становила 540 осіб» [10]. Починаючи з 2014 року університет, окрім звичайних проблем стикається із труднощами, притаманними переміщеному закладу, але не припиняє свій розвиток. Наразі, окрім традиційних закладів та різноманітних форм навчання, в ЗВО працюють Центр удосконалення освіти, ресурсний Центр зі сталого розвитку, Центр гендерної культури, Центр розвитку кар'єри, освітній Центр «Донбас-Україна», Центр медико-соціальних та психотехнологій кафедри практичної психології та соціальної роботи, Центр ІТ-рішень. Нажаль, у березні 2022 р., внаслідок збройної агресії російських військ, Далівський університет було повторно переміщено до більш безпечних локацій на території України.

Розуміючи, що завдання закладів вищої освіти України впроваджувати основні принципи в діяльність вишів, забезпечувати рівність прав і свобод учасників освітнього процесу, сприяти повноцінному розвитку особистості і формувати гідних громадян нашої держави, Далівський університет не припиняє шукати шляхи розвитку потенціалу. В цьому плані цікавим є досвід впровадження роботи центрів успіху, які активно організовуються по всьому світу. Такі центри можуть виконувати різноманітні функції серед яких: розробка стратегій реформування вищої освіти, розвиток ефективного керівництва,

об'єднання педагогічної спільноти; розробка напрямків та узгодження спільного розуміння успіху студентів серед представників закладів вищої освіти, збір та обробка даних щодо думок здобувачів вищої освіти, що передбачає ефективне, прозоре й узгоджене використання інформації, обмін даними; зміна освітньої політики на законодавчому рівні та надання допомоги ЗВО в проведенні аудиту власної політики та впровадженні відповідних змін [11]. Розуміючи важливість цієї роботи в 2021 році в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (м. Сєверодонецьк) було створено Центр розвитку успішності та громадської свідомості.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Серед основних методів дослідження:

теоретичні: 1) аналіз і синтез – для визначення вихідних положень дослідження, в тому числі історико-ретроспективний аналіз з метою дослідження філософської, історичної, педагогічної, психологічної, соціологічної теорій в контексті досліджуваної проблеми; 2) методи індукції та дедукції, що використовувалися для роботи з нормативно-законодавчими та інструктивно-методичними документами у сфері вищої освіти України; 3) конструктивно-генетичний метод – для виявлення генези становлення й розвитку американської моделі підготовки успішної людини в закладах вищої освіти; 4) структурно-системний метод, що забезпечує розгляд освітнього процесу на основі системоутворювальних компонентів; узагальнення результатів дослідження для апробації й упровадження елементів американського досвіду підготовки успішної людини в закладах вищої освіти України;

емпіричні: 1) бесіди, для налагодження індивідуального контакту із здобувачами вищої освіти та організації поточної діяльності Центру успішності і громадської відомості; 2) спостереження за навчальною діяльністю студентів, для визначення основних переваг та проблем у наявному освітньому середовищі; 3) анкетування, для проведення соціологічного дослідження серед різних цільових груп з метою виявлення ключових потреб споживачів освітніх послуг на регіональному рівні та в межах самого ЗВО.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Науково-методичним підґрунтям роботи Центру стало розроблення Положення про Центр розвитку успішності та громадської свідомості, де було представлено основні напрями роботи щодо підвищення

ефективності освітнього процесу та успіху студентів. Положення містить типові складові: Загальні положення, Основні напрями діяльності Центру, Права та обов'язки, Керівництво та структура та ін. Метою роботи Центру є створення умов всебічного розвитку особистості для подальшої самореалізації здобувачів вищої освіти; надання соціальної, педагогічної та психологічної допомоги, організації роботи зі студентами та викладачами, спрямованої на розвиток успішності, моральних та особистісних якостей, формування атмосфери поваги та академічної культури, громадянської відповідальності, сприяння розвитку студентського самоврядування.

Актуальність роботи Центру полягає в підтримці студентів переміщеного ЗВО, надання психолого-педагогічної допомоги в питаннях адаптації та труднощів навчання, особливу увагу надається здобувачам, які вступають до СНУ ім. В. Даля за програмою освітнього центру «Донбас-Україна» з тимчасово – окупованих територій. Такі завдання постали перед закладом у зв'язку з необхідністю приваблення студентів з непідконтрольних Україні територій та завдяки підтримці державної програми. До речі, за кількістю вступників за програмою освітнього Центру «Донбас-Україна», у 2020–2021 році СНУ ім. В. Даля посів перше місце в рейтингу університетів, які беруть участь у цьому проекті. Серед основних напрямків роботи можна зазначити такі, як: впровадження педагогічних та психологічних методик формування в здобувачів вищої освіти здатності до сприйняття об'єктивної критики та здібностей до конструктивної самокритики; навичок самоорганізації навчальної роботи, тайм-менеджменту, діяльності в умовах невизначеності; організації неформального навчання, тренінгів, семінарів із метою підвищення громадської свідомості здобувачів вищої освіти та їхньої громадської активності в суспільному середовищі; презентація успішного досвіду самореалізації та громадської активності випускників університету; підготовка та реалізація проектів, спрямованих на формування та підвищення університетської культури; сприяння розвитку творчих здібностей, корисних для успішної самореалізації здобувачів вищої освіти у суспільному й професійному житті; співпраця з іншими закладами освіти, установами та організаціями на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівні в межах реалізації мети діяльності Центру.

У своїй роботі організатори Центру користуються рекомендаціями, які були створені фондом «Робота для майбутнього» (США). Вони складаються з таких положень: 1. Приділяйте увагу процесу: створення нової установи вимагає чіткої організації та створення міцних зв'язків на місцевому рівні.

2. Спрямуйте зусилля на дослідження проблем та потреб ЗВО. 3. Створіть коаліцію з тими, хто прагне до сміливих реформ, оскільки успіх руху реформ залежить від готовності ЗВО бути сміливими. 4. Підтримуйте загальний національний рух реформування та дізнавайтеся про роботу інших ЗВО, оскільки важливо залишатися в курсі подій. 5. Залучайте сторонніх експертів: кожен має вигоду від критики заради аналізу та вдосконалення структур, процесів та пріоритетів. 6. Шукайте шляхи для сталого фінансування: успіх Центру буде залежати від його ефективної та постійної роботи на користь закладам вищої освіти [8]. Такі рекомендації можуть сприяти роботі Центра розвитку успішності та громадської свідомості щодо організації спільних дій ЗВО заради покращення результатів утримання, наполегливості студентів та завершення навчання.

Відомо, що експерти намагаються визначити найбільш впливові тенденції, які формують вищу освіту, тому у роботі Центру потрібно враховувати вплив глобальних трендів з метою створення нових напрямків роботи. Представлені експертами ключові тенденції були ідентифіковані у межах п'яти категорій: соціальні, технологічні, економічні, вищої освіти та політичні. До соціальних тенденції відносять «благополуччя та психічне здоров'я студентства, демографічні зміни; справедливі та чесні практики. До технологічних – розвиток штучного інтелекту, формування цифрового навчального середовища наступного покоління, проблеми аналітики даних та питання конфіденційності. Економічні – вартість вищої освіти, майбутня робота та навички, зміна клімату. Тенденції вищої освіти: зміни в чисельності студентів, альтернативні шляхи до освіти, онлайн-освіта. Серед політичних: скорочення фінансування вищої освіти, підвищення цінності вищої освіти, політична поляризація» [1, с. 29]. У такий спосіб розвиток вищої освіти України і окремих закладів вищої освіти (СНУ ім. В. Даля) буде визначатися цими світовими тенденціями. Через ці обставини, додатковою функцією Центру може бути створення єдиної платформи для спільної роботи закладів вищої освіти Луганської області, узгодження роботи освітян щодо розробки спільного розуміння успіху студентів, дослідницька робота, інформаційне забезпечення, науково-методична підтримка нових ініціатив, пошук матеріальних ресурсів для впровадження освітніх реформ на місцевому рівні тощо. Оскільки підготовка успішної людини передбачає на думку Дж. Брекстона [12], вісім областей успіху, які можна виміряти та отримати кількісні показники, ці області можуть стати напрямами практичної реалізації діяльності Центру щодо розвитку студентів. Ці області представлено на рис. 1.



Рис. 1 Області успіху людини Дж. Брекстона

Будь яка нова діяльність починається з аналізу наявного стану речей. Тому першим завданням стало дослідити потреби студентів, з'ясувати думки студентів щодо освітнього процесу в СНУ ім. В. Даля. Заради цього, в 2020–2021 навчальному році було запропоновано пройти анкетування здобувачам першого (456 осіб), другого (156 осіб), четвертого року навчання (460 осіб) та здобувачам Северодонецького політехнічного фахового коледжу, який входить до структури СНУ ім. В. Даля (119 осіб). Загальна кількість студентів, які взяли участь становить 1191 особа, що складає близька 22% загальної кількості студентів СНУ ім. В. Даля. В опитуванні брали участь 52% чоловіків і 48% жінок. Анкета складається з 11 питань, спрямованих на отримання необхідної інформації.

Результати опитування показали, що серед опитуваних першокурсників більшість (83%) склали особи, які закінчили школу у 2020 році, але 5% складають випускники 2019 та 4% – випускники 2018 року, також є представники випуску 2016, 2015 та 2014 років. Це може свідчити про популярність послідовного безперервного навчання, коли випускники не беруть рік відпочинку (gap year), що є тенденцією у США, а одразу після школи вступають до ЗВО. Згідно з опитуванням, виявилось, що 50% здобувачів першого року навчання вступили до СНУ ім. В. Даля через вибір спеціальностей, які пропонує заклад, 40% причиною вступу назвали взагалі можливість отримати вищу освіту, а 10% вказали у якості причини – престиж та статус університету. Більшість здобувачів, які вступили на перший курс –

85% під час вступу подали документи виключно до нашого університету, і лише 9% – до двох ЗВО одночасно. Тобто більшість наших студентів цієї категорії вступали саме до Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, не сподіваючись на другий шанс, це може свідчити про позитивний імідж нашого навчального закладу в очах студентів.

На питання чи був принциповим вибір закладу вищої освіти, 61% відповіли так, саме до СНУ ім. В. Даля, для 31% студентів головним було вступити на бюджет. Стосовно питання щодо рекомендації навчання у СНУ ім. В. Даля 90% студентів відповіли позитивно, але й були 3%, які б не порекомендували наш заклад вищої освіти іншим. Серед основних причин було вказано відсутність зворотного зв'язку від куратора, погане матеріально-технічне становище деяких аудиторій, обмеженість бюджетних місць, вартість контрактної форми навчання та ін.

Більшість опитуваних обрали СНУ ім. В. Даля заради територіального розташування поруч із місцем проживання, оскільки близька 80% студентів є мешканцями Луганської області. 23% студентів обрали наш Університет за порадою батьків або родичів, 14% – через пораду друзів, які вже здобувають тут вищу освіту і рекомендують її іншим. Незначна кількість осіб по 7% обрали університет через вартість навчання або завдяки рекламі (див. рис. 2).

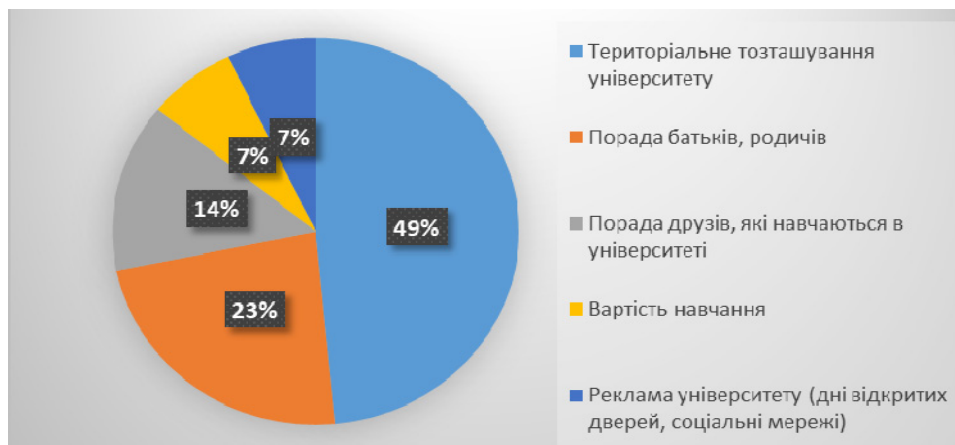


Рис. 2 Фактори, що вплинули на обрання СНУ ім. В. Даля, % респондентів

Вступаючи до СНУ ім. В. Даля половина опитуваних керувалася (рис. 3) наявністю обраної спеціальності, а 40% обрали наш ЗВО у зв'язку з можливістю отримати якісну освіту. Лише 10% обрали вищу освіту через престиж та статусність, що може свідчити про свідоме ставлення до процесу вибору життєвого шляху.



Рис. 3 Причини вступу до СНУ ім. В. Даля, % респондентів

Серед тих хто вступив на 2-й курс на базі диплому молодшого спеціаліста на питання щодо мотивів у здобутті вищої освіти 33% відповіли про бажання мати престижну роботу, тобто вартість диплому в очах наших студентів на першому місці серед інших факторів. Для когось це можливість – 17% бажають себе реалізувати завдяки здобуттю вищої освіти, 9% – пробують змінити умови, розширюючи власні межі та переїхавши до великого для них міста. Якщо більш детально подивитися на результати опитування здобувачів, які вступили на другий курс на базі диплому про неповну вищу освіту, то різноманітність мотивів представлена у такий спосіб (рис. 4).



Рис. 4 Мотиви здобуття вищої освіти серед здобувачів, що вступили на 2-й курс, % респондентів

Як можна побачити з поданої гістограми, серед мотивів представлено бажання бути освіченою людиною, мотив самореалізації, що свідчить про внутрішні чинники мотивації, але такі мотиви, як можливість поєднувати навчання та роботу, бажання переїхати до іншого міста, бажання слідувати прикладу друзів та інші вказують на зовнішню мотивацію, яка, як відомо, не завжди спонукає до досягнення кінцевого результату.

Наступна гістограма (рис. 5) демонструє мотиви першокурсників щодо вступу до ЗВО.



Рис. 5 Мотиви здобуття вищої освіти серед здобувачів, що вступили на 1-й курс, % респондентів

Порівнюючи дані на цих рисунках, можна зробити висновок, що здобувачі, які вже мали попередній досвід навчання у коледжі більше орієнтовані на здобуття матеріальних цінностей та розуміють цінність вищої освіти, тоді як першокурсники демонструють більш широкий вибір мотивів. Це може свідчити про невміння визначати конкретні короткострокові та довгострокові цілі, що може стати на заваді в отриманні кінцевого результату.

Як і всі інші заклади вищої освіти наш Університет стикається з проблемою набору абітурієнтів, оскільки в регіоні достатньо присутня конкуренція між освітніми установами, тому питання приваблення нових здобувачів до нашого ЗВО має особливу актуальність. Серед запропонованих першокурсникам питань було і таке, що стосувалося причин вступу до нашого Університету.

Щодо процесу залучення студентів до навчання у СНУ ім. В. Даля, то

найбільшу ефективність виявила усна реклама від друзів та знайомих, робота сайту. Найменший ефект мала робота ЗМІ, можливо, через незначну частку звернень до послуг радіо та телебачення з боку адміністрації закладу (рис. 6).

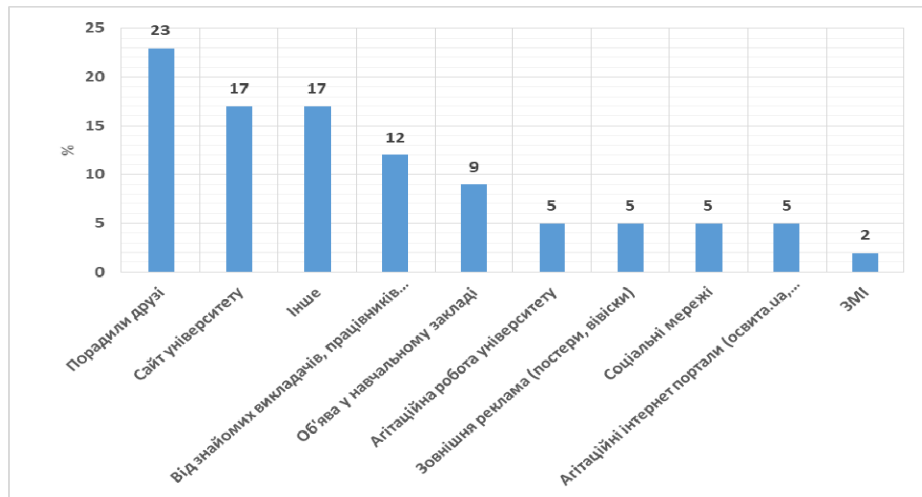


Рис. 6 Джерела отримання інформації про університет, % респондентів

Відповіді студентів надають можливість замислитися про імовірні шляхи розповсюдження інформації у соцмережах та роботі провідних засобів масової інформації. Цікавими є результати опитування студентів Сєверодонецького політехнічного фахового коледжу, який входить до структури СНУ ім. В. Даля, щодо продовження здобуття вищої освіти. 94,1% позитивно відповіли на питання щодо продовження навчання на рівні бакалаврату та 74,8% опитуваних для подальшого навчання обирають СНУ ім. В. Даля.

Питання щодо якості отриманих знань є нагальним для підготовки успішної людини. Серед опитаних бакалаврів, більшість (57%) повністю задоволені якістю. Такі дані є вкрай важливими для оцінювання ефективності роботи професорсько-викладацького складу (див. рис. 7).

Щодо вступу на магістерські програми, то плани здобувачів четвертого року навчання свідчать про намір майже половини студентів (47%) вступати до магістратури або на бюджет, або за контрактом, 31% планує навчання тільки за держбюджетні кошти і не розглядають варіанти контракту. Серед причин, які заважають іншим 22 відсоткам продовжити навчання на магістерському рівні є наявність єдиного вступного іспиту з іноземної мови (41%), що може свідчити про недостатній рівень знання іноземної мови або впевненості у власних

силах. Іншою вагомою причиною є відсутність коштів для оплати навчання за контрактною формою, 16% вказали інші причини (переїзд до іншого місця або країни, працевлаштування, сімейні обставини, небажання навчатися та ін.).

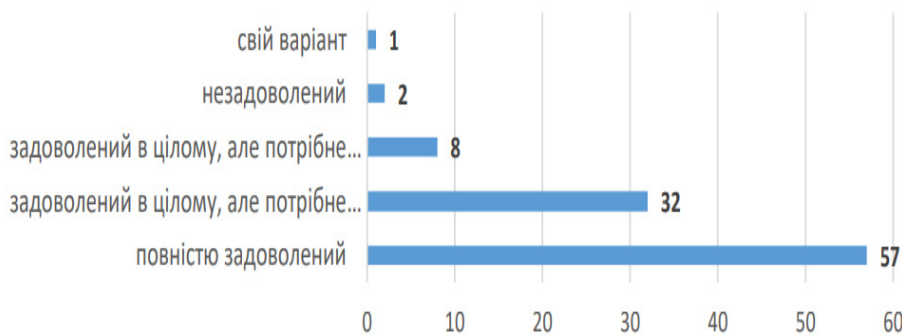


Рис. 7 Оцінка якості знань, отриманих під час навчання у ЗВО,
% респондентів

На питання щодо мотивів стосовно подальшого навчання в магістратурі, відповіді 426 осіб представлено у такий спосіб, що 81% причиною назвали бажання мати повну вищу освіти, стати професіоналом, фахівцем у своїй справі, отримати роботу за фахом. Частка студентів (14%) не мають достатніх причин для продовження навчання і відповідно жодного мотиву не вказали, по два відсотка не бажають вступати до лав армії або у якості мотиву вказали підвищення заробітної плати через отримання ступеню магістру, 1% заявив у якості мотиву – бажання батьків, що свідчить про домінування факторів зовнішньої мотивації серед малочисельної когорти студентів.

З метою допомоги орієнтації студентам у процедурі вступу до магістратури, було поставлено питання щодо зрозумілості процедури реєстрації Єдиного вступного іспиту (ЄВІ) та Єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) для вступу до магістратури. Отримані відповіді наочно представлено на (рис. 8).

Як можна побачити, незначний, порівняно з іншими студентами, відсоток не знають що робити і до кого звертатися по допомогу (ця робота теж може бути представлена в діяльності Центру розвитку успішності та громадської свідомості). На питання щодо поточного працевлаштування здобувачів вищої освіти 4 курсу, більшість (52%), відповіли, що ні, 28% – працевлаштовані офіційно, а 20% – працюють без офіційного контракту, що може свідчити про перевагу традиційних, за цим показником, студентів у СНУ ім. В. Даля.



Рис. 8 Розподіл відповідей на питання «Чи зрозуміла процедура реєстрації на ЄВІ та ЕФВВ?», % респондентів

Оскільки візія вищої освіти України – «конкурентоспроможна система різноманітних закладів вищої освіти, яка завдяки співпраці з науковими установами та підприємницьким сектором формує фаховий та науково-освітній потенціал нації на засадах безперервного професійного й особистісного розвитку, найвищі досягнення та практики, інтегрована у світовий освітній та дослідницький простір» [1], то наш Університет має всі ресурси щодо створення умов для розвитку здобувачів, формування їх як успішних особистостей, здатних приносити користь нашій державі. Як приклад роботи у напрямку створення історії успішних студентів, можна вказати позитивний досвід роботи сайту університету, де вмело створені новини швидко поширюються навіть за межі міста. Наприклад, у лютому 2021 року була подана новина про наявність соного патенту у молодого науковця Інституту транспорту та будівництва СНУ ім. В. Даля. Завдяки гарно поданій інформації через тиждень всі інформаційні ресурси Луганської і, навіть, Донецької області підхопили цю новину і взяли в представника Далівського університету інтерв'ю, його навіть було запрошено на декілька радіоканалів, вийшла стаття у місцевій газеті. Звичайно складно оцінити у відсотках вплив такої інформації на наш майбутній контингент, але все починалось з інформаційного тексту на сайті університету. Цікавим є питання стосовно того, як здобувачі отримують необхідну для навчання інформацію в межах факультету. 42% відповіли, що від старости та однокласників, 32% – від викладачів та робітників деканату, 26% – через соціальні мережі. Такі відповіді наводять на думку щодо поліпшення каналів комунікації в межах ЗВО, що може стати напрямом роботи Центру. Але відповідь на останнє питання щодо рекомендації навчання в СНУ ім. В. Даля не може не радувати, оскільки 97% опитаних рекомендують наш заклад для навчання своїм друзям та родичам.

Отже, можна підсумувати, що є досить суттєві приховані резерви, які можуть бути задіяні завдяки звичайному спілкуванню зі студентами, пояснюючи їм ті етапи, які можуть викликати в них складнощі. Використання матеріалу опитування у роботі Центру розвитку успішності та громадської свідомості, розповсюдження цієї інформації серед усіх зацікавлених сторін допоможуть поліпшити якість освіти та створити позитивне освітнє середовище в нашому Університеті.

Проведене дослідження дозволило сформувати модель роботи Центру, яка якнайкраще описуватиме всі засади та напрями роботи даного структурного підрозділу для досягнення його основної мети його діяльності (рис. 9).

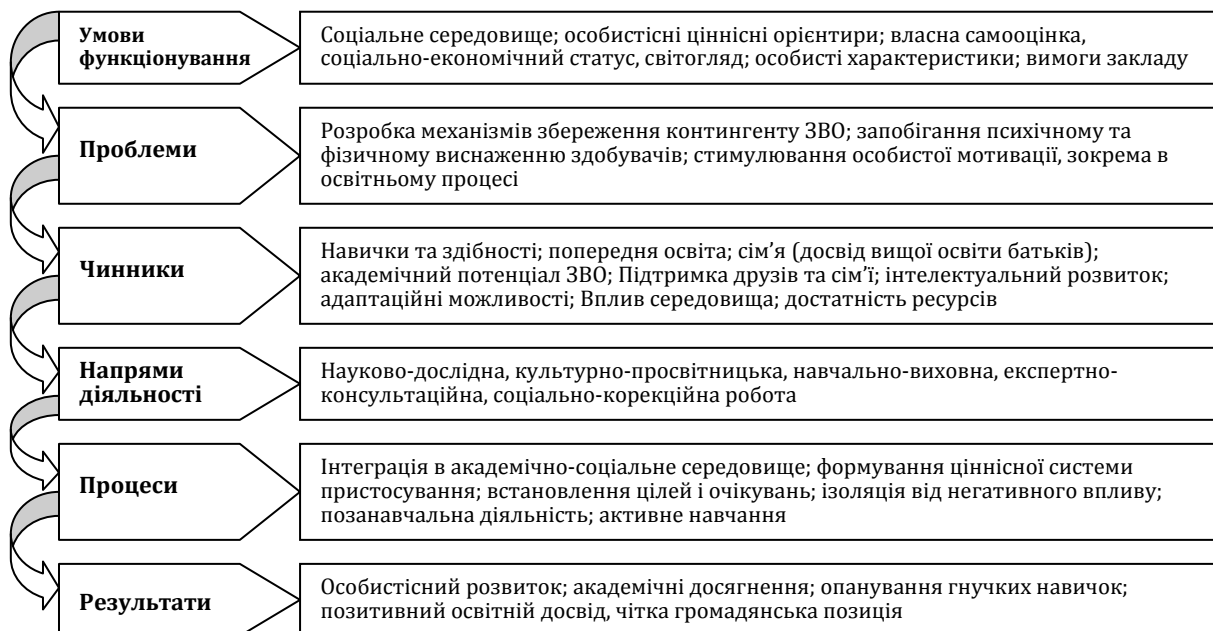


Рис. 9 Структурно-логічна модель роботи Центру успішності та громадської свідомості СНУ ім. В. Даля

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Узагальнення та аналіз досвіду роботи щодо підготовки успішної людини надає можливість створити модель роботи Центру і визначати основні завдання досягнення успіху через оцінювання поданих показників.

Перспективи подальших досліджень. Відповідно, *перспективними напрямками роботи* є розробка та впровадження системи анкетування першокурсника, випускника, з метою оцінювання якості навчання, ефективності викладання в СНУ ім. В. Даля. Створення та впровадження

системи педагогічного, психологічного та індивідуального соціального супроводу здобувачів, рання діагностика студентів щодо показників успіху з метою виявлення «групи ризику». Робота щодо створення спеціального курсу адаптації для здобувачів першого року навчання, організація тренінгової роботи щодо формування необхідних навичок та умінь, професійна орієнтація та багато іншого є у планах роботи Центру розвитку успішності та громадської свідомості.

Враховуючи сучасні умови та обставини роботи всіх ЗВО, а особливо СНУ ім. В. Даля, який вдруге став переміщеним в умовах воєнного стану країни, особливої актуальності набуває індивідуальний дистанційний соціально-психологічний супровід здобувачів, що постраждали від воєнних дій країни агресора та потребують фізичної, соціально-психологічної реабілітації та адаптації до нових умов навчання з метою формування власної траєкторії успішності. Виконання поставлених завдань дозволить підвищити рівень утримання студентів на першому та другому курсі, розвинути наполегливість у здобутті вищої освіти, сформувати необхідні гнучкі навички, сприяти вихованню громадянської відповідальності, патріотизму, підвищити рівень громадської свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2020–2031 роки. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/qgZjg2> Дата звернення: Лип. 28, 2022.
- [2] Г. П. Шевченко, «Духовна безпека: духовна культура і духовні цінності сучасної людини», *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, Вип. 3, с. 361–373, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/flALMI> Дата звернення: Лип. 28, 2022.
- [3] Г. Г. Філіпчук, «Культурологічна основа сучасної освіти», в *Педагогічна і психологічна науки в Україні (до 15-річчя АПН України), Дидактика, методика, інформаційні технології*. Київ: Педагогічна думка, 2007, Т. 2, 367 с., с. 37–45.
- [4] C. D. Ryff, «Well-being with soul: Science in pursuit of human potential», *Perspectives on Psychological Science*, 13 (2), p. 242–248, 2018.
- [5] V. Tinto & B. Pusser, *Moving from theory to action: Building a model of institutional action for student success*. Washington, DC: National Postsecondary Education Cooperative. Retrieved from, 2006. [Online]. Available: <https://is.gd/VZ9h1b> Assessed on: July, 18, 2022.
- [6] L. W. Perna & S. L. Thomas, *A framework for reducing the college success gap and promoting success for all*. Washington, DC: National Postsecondary Education Cooperative, 2006.

- [7] D. Jenkins, H. Lahr, J. Fink, & E. Ganga, *What We are Learning about Guided Pathways. Part 3: Timeline and Tips for Implementing Pathways Reforms*. New York: Columbia University, Teachers College, Community College Research Center, 2018.
- [8] L. Couturier, *Student Success Center Toolkit*. The Kresge Foundation. 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/ZeRayG> Assessed on: July, 18, 2022.
- [9] M. S. Roth, *Beyond the university: Why liberal education matters*. New Haven: Yale University Press, 2014.
- [10] Про університет. Офіційний сайт СНУ ім. В. Даля. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/qwt6Ow> Дата звернення: Лип. 28, 2022.
- [11] О. Козьменко, «Досвід роботи центрів успіху студентів у США», *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, № 6(93), р. 139–147, 2019.
- [12] J. M. Braxton, *Faculty professional choices in teaching that foster student success*. Washington: National Postsecondary Education Cooperative, 2006.

TRAINING OF A SUCCESSFUL PERSON: THE EXPERIENCE OF VOLODYMYR DAHL EAST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY


Olena Kozmenko,

doctor of pedagogical sciences, associate professor,
Acting Dean of the Faculty of International Relations
Volodymyr Dahl Eastern Ukrainian National University.
Sievierodonetsk, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-7063-2324>
kozmenko@snu.edu.ua


Volodymyr Nozhenko,

Candidate of Technical Sciences,
vice rector for academic work
V. I. Vernadskyi Tavria National University.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-3544-4958>
nozhenko.volodymyr@tnu.edu.ua

Olena Zelenko,

doctor of economic sciences, professor,
Professor of the Department of International Economy and Tourism
Volodymyr Dahl Eastern Ukrainian National University.
Sievierodonetsk, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-4880-246X>
zelenko@snu.edu.ua

Abstract. The article examines the problem of training a successful person in Ukrainian institutions of higher education. Realizing the importance of quality higher education, the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (VDEUNU) created the Center for the Development of Success and Public Responsibility. The article provides an overview of the work of the institution as a whole and characterizes the directions of the Center's activities. The peculiarity of VDEUNU is that it has been displaced for the second time and, despite the difficult conditions, continues to function as the leader of higher education in Luhansk region. The purpose of creating the Center is to provide psychological and pedagogical support to students of the displaced higher education institution, to conduct researches on identifying learning difficulties, to provide assistance in adaptation and organization of the learning process, with a special focus on helping students who enrolled VDEUNU within the program of the educational center "Donbas-Ukraine" from the temporarily occupied territories. The article describes the constituent provisions of the Center's work, defines the purpose and relevance of its work. A promising direction of Center`s work is the creation of a united research platform for the joint work of institutions of higher education in the Luhansk region to develop a common understanding of student success. An example of the practical implementation of the scientific achievements of educators was the VDEUNU students survey. 1191 respondents took part in this research, whose answers to topical questions about understanding the importance of higher education, motivations and learning problems were very important. The purpose of the survey was to obtain objective information about the profile of first-year students, the organization of the admissions campaign, the availability of educational services at the University, the identification of communication problems, etc. The obtained results became the basis for the development of the University's strategy for training a successful person, taking into account new trends in the modernization of higher education.

Keywords: success; higher education students; Center for the Development of Success and Public Responsibility; Volodymyr Dahl Eastern Ukrainian National University; survey results; indicators of higher education quality.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2020–2031 roky. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/qgZjg2> Data zvernennia: Lyp. 28, 2022.

- [2] Н. П. Shevchenko, «Dukhovna bezpeka: dukhovna kultura i dukhovni tsinnosti suchasnoï liudyny», Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka, Vyp. 3, s. 361–373, 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/flALMJ> Data zvernennia: Lyp. 28, 2022.
- [3] Н. Н. Filipchuk, «Kulturolohichna osnova suchasnoï osvity», v Pedahohichna i psykhologichna nauky v Ukraini (do 15-richchia APN Ukrainy), Dydaktyka, metodyka, informatsiini tekhnolohii. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2007, T. 2, 367 s., s. 37–45.
- [4] C. D. Ryff, «Well-being with soul: Science in pursuit of human potential», Perspectives on Psychological Science, 13 (2), p. 242–248, 2018.
- [5] V. Tinto & B. Pusser, Moving from theory to action: Building a model of institutional action for student success. Washington, DC: National Postsecondary Education Cooperative. Retrieved from, 2006. [Online]. Available: <https://is.gd/VZ9h1b> Assessed on: July, 18, 2022.
- [6] L. W. Perna & S. L. Thomas, A framework for reducing the college success gap and promoting success for all. Washington, DC: National Postsecondary Education Cooperative, 2006.
- [7] D. Jenkins, H. Lahr, J. Fink, & E. Ganga, What We are Learning about Guided Pathways. Part 3: Timeline and Tips for Implementing Pathways Reforms. New York: Columbia University, Teachers College, Community College Research Center, 2018.
- [8] L. Couturier, Student Success Center Toolkit. The Kresge Foundation. 2014. [Online]. Available: <https://is.gd/ZeRayG> Assessed on: July, 18, 2022.
- [9] M. S. Roth, Beyond the university: Why liberal education matters. New Haven: Yale University Press, 2014.
- [10] Pro universytet. Ofitsiynyi sait SNU im. V. Dalia. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/qwt6Ow> Data zvernennia: Lyp. 28, 2022.
- [11] O. Kozmenko, «Dosvid roboty tsentriv uspikhu studentiv u SShA», Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka, № 6(93), s. 139–147, 2019.
- [12] J. M. Braxton, Faculty professional choices in teaching that foster student success. Washington: National Postsecondary Education Cooperative, 2006.

*Стаття надійшла до редакції
28 липня 2022 року*